

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Szolgálatképtelen lelkészek. Nagy Lajos. — Iskolaügy. Felügyeleti és kormányzati rendszabályok a debreczeni ev. ref. főiskolában. Dr. Baczoni Lajos. — Közügyek. Levél a szerkesztőhöz. r. l. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék.

Szolgálatképtelen lelkészek.

E cím alatt olvastuk a „Debreczeni Protestáns Lap“ 3-ik számában Domby L. úr meleg érdeklődéssel írott cikkét. Ki vonná kétségbe indítványának jogosságát? Akár az egyházak administrációjára, akár az activ szolgálatra képtelen lelkészek nyugalmára nézve igen fontos ez. Azonban a kivitelben a 4-ik osztályú egyházak legtöbbjében sok nehézséggel kellene találkozni jelen viszonyaink közt. Mit csinálna ugyanis a fungens lelkész, ha esetleg családostól kellene neki éveken át a nyugalmazott lelkész halálára várni a mostani 300—400 frt évi lelkészi fizetésnek felével, 150—200 frttal? Nagyobb fizetésű egyházakban igen könnyen, akadály nélkül lehetne a javaslatot keresztül vinni, s szerény nézetem szerint is egyedül ez a módja lenne a mostani — szerintem abnormis — állapotoknak véget vetni, illetve azon javítani. Mert hogy egy éveken át ágyban fekvő, vagy szobáját elhagyni nem képes lelkész neve mint felelős papé figuráljon; az legyen az egyház névleges igazgatója, vezetője, ki felől felfordulhat az egész világ: annak nagyon sok egyház kárát valja.

Épen azért, hogy a szolgálatképtelen lelkész a Domby úr ajánlotta módon a 4-ik osztályú ekleziáknak is nyugalomba vonulhasson, úgy hogy a fungens lelkész is élni tudjon: nagyon szükségesnek tartanám a lelkészi nyugdíjintézet mielőbbi életre keltését, vagy legalább az eszme magvának immár elvetését, tudván, hogy a pénz hiánya miatt mily sok ideig kell bármi üdvös intézmény megerősödésére várni. Idestova 10 éve a zsinatnak, már új egyházi törvényhozáshoz készülünk s még az akkor törvénybe ment

lelkészi nyugdíjintézetből semmi sincs. Egy-két hírlapi kiáltó szó, ennyi az egész. Egyházmegyei, kerületi gyűléstermekben nem igen talál pártolásra. Miért is? Könnyebb dolog a nagy jövedelmű parokhiákban egy segédet tartani, ki szerény fizetésért elvégez minden dolgot, mi pedig aztán rendelkezünk minden munka nélkül a szép jövedelemmel.

Jól tudom, hogy az Isten ígéje hirdetését illetőleg nincs s nem is lehet panaszok az egyes káplántartó öreg lelkésszel bíró egyházaknak. Igen, mert a lelképásztorkodás mezején még egész lelkesedéssel buzgó segédlelkészek ifjúi tüzzel forognak a nyáj körül. Az ujdonságon kapó nép természetesen egész örömmel hallgatja a gyakran változó jobbnál jobb szónokokat. De hát az egyházi kormányzás? Ez gyakran siralmas állapotra jut ily helyeken. A rendes lelkészeknek sok oly ügyet kell elvégezni, mit a s. lelkész nem végezhet. Nem azért, mert nem értene hozzá — habár az is igaz, hogy bárkinek is egy bonyodalmas egyház ügyébe előbb bele kell élnie magát s csak úgy érzi magát otthon, — hanem azért, mert a jövőjének nem állhatja útját önként szigorú eljárásavai. Tessék p. o. egy káplán úrnak szigorúnak lenni az egyházi adó, domesztika vagy proventje behajtása körül: bizony felemelkedett gondolkodásúnak kell annak a gyülekezetnek lenni — de hol van az? — mely az ilyet kiváló képzettsége mellett is lelkészeül óhajtsa. Ott, a hol a gyülekezet csak az egyházi adó mellett existálhat, pedig reform. egyházaink ilyenek, az engedékenység elszoktatja a híveket a teherviseléstől, úgy hogy keserves állapotja lesz aztán ott éveken át annak, kit balsorsa oda juttatott.

De ki sorolhatná el az okokat, melyek az egyházak jól felfogott érdekeit tekintve, a mellett szólnak, hogy a szolgálatképtelen lelkészek, minden felelősségtől menten nyugalomban éljenek bizonyos — akár innen, akár onnan élvezett — nyugdíj mellett. A segédlelkész tartásának csak

ott lenne helye, hol a munkabíró lelkész ezt, sok teendőjét tekintve, a munka megosztásánál fogva igényelhetné, vagy a hol a betegség eloszlása csak rövid idő kérdése lévén: az mindennap várható.

A nyugdíjintézet mellett szól az is, hogy a nagyon csekély jövedelmű egyházakban a lelkésznek még káplánt is bajos tartani. A családos — kivált leányos apáknak még szobájuk sincs erre nem egy helyen. Közelebbi években volt a főtiszt. egyházker. gyűlésen egy lelkész ellen beadott vád, melyre mentségül az ifjú lelkész és özvegy papné közt létrejött tiltott viszony okozójának csak egy szoba fűthető volta hozatott fel. Aztán a szerény fizetésből a család csak megél úgy a hogy; esznek a mit lehet; de ha már egy idegen ifjú kerül a házhoz, a kosztal sem lehet oly könnyen elszámolni.

S aztán hejh de keserves kenyér az a legtöbb helyen, mit az a szolgálatképtelen lelkész eszik! Egyszer Pest-megyé egyik nagy egyházában voltam s templomból kijöve az országos híru lelkész hogylétét kérdezve, mondta egy asszony: „megvan, bárcsak halna már meg!” Vitatkozásba nem elegendhetve vele, elfordultam a lelketlen nyilatkozatot tevőtől. Így becsüli meg népünk azt, ki évtizedeken munkálta javát! Így tudja méltányolni sokszor az érdemet! Hátha még egy kis igazok is van, hátha az egyházak iránti jóakarattól, érdeklődésből kívánják a már használhatatlannak elvesztését?! S ez a szabadulási vágy természetesen a félfizetés élvezése mellett is megvolna. Sőt itt az egyházakra nézve még az a hátrány is várakozhatnék, hogy az elváltandó nem tudván, meddig kell neki a nyugalmazott lelkész halálára várni, az alkalmasabb pap visszavonulna s nem pályáznék s kevésbé kedves lelkészszel is meg kellene a híveknek elégedni. Ez ismét egy ok lenne, hogy a nyugalmazottnak nyugalma zavarják.

Ezeknél fogva én a nyugdíjintézet tényleges felállítását, erősítését nagyon óhajtanám. Ha most még nincs, ha 20 év múlva se lehet, legyen 50, esetleg több év múlva. A ki a gesztenyefát ülteti, az sem eszik gyümölcséből, de igen az ő unokája vagy ennek is unokája. Így van ezzel is. Ne féljünk azért tőle, ne irtózzanak a nagy jövedelmű lelkész urak a lelkészi nyugdíjintézettől! Ma-holnap — talán már most is — magunk leszünk, kiknek nyugdíjintézetünk nincs. Van 50 évig szolgált s a sok bajban, keserűségben kifáradt, kidőlt lelkész, ki sehonnan egy krajczárt nem kap. Bizony ez sem nagyon kecsegtetheti e pályára az ifjú nemzedéket!

F.-Bánya, 1890. február.

Nagy Lajos,
ev. reform. lelkész.

Iskolaügy.

Felügyeleti és kormányzati rendszabályok a debreczeni ev. ref. főiskolában.

— Javaslat.*) —

I. Általános határozatok.

1. §. A magyarországi reformátusok debreczeni főiskolája a tiszántúli ref. egyházkerület felügyelete és kormányzása alatt áll.

2. §. Az egyházkerület felügyeleti és kormányzási joga és hivatása a főiskolának úgy akadémiai (theologiai, jog- és államtudományi), mint gymnasiumi és tanítóképzési tanszakra s ezeknek összes szellemi és anyagi ügyeire kiterjed.

3. §. A felügyelet és kormányzás személyesen, illetőleg közvetlenül a püspök és főgondnok, mint az egyházkerület elnökei és a főiskolai igazgató-tanács által gyakoroltatik.

II. A püspök és egyházkerületi főgondnok hatásköre.

4. §. A püspök feladata a főiskolára közvetlenül felügyelni, annak vizsgálataiban részt venni, más időben az intézetet meglátogatni; minden nevezetesebb mozzanatról, mely a főiskola életében felmerül, az illető tanároktól tudósítást kívánni (Egyh. törvények 138. §. c.).

A püspök ezenkívül intézkedik mindazon ügyekben, a melyeket a főiskolai rendszabályok az ő hatáskörébe utalnak.

5. §. Az egyházkerület főgondnoka a püspökkel, mint elnöktársával egyetértőleg, közvetlen felügyelői és ellenőrzői tiszteletet gyakorol a főiskola összes szellemi és anyagi ügyei vezetésére vonatkozólag. (Egyh. törvények 151. §.).

III. A főiskolai igazgató-tanács.

6. §. A főiskolai igazgató-tanácsnak elnökei a püspök és az egyházkerületi főgondnok.

Tagjai:

a) az egyházkerületi közgyűlés által választott 8 egyén;
b) a debreczeni ev. ref. egyház főgondnoka, mint a főiskola helyi gondnoka és a debreczeni ev. ref. egyháztanács által választott 7 egyén;

c) a főiskolai összes tanárkaroknak 5 választott képviselője, a kik közül 2 az akadémiai, 2 a gymnasiumi és 1 a tanítóképzési tanárok közül veendő; továbbá az akadémiai, gymnasiumi és tanítóképzési igazgató tanárok.

7. §. Az igazgató-tanács választott tagjainak megbízatása 6 évre terjed.

8. §. A püspököt, mint az igazgató-tanács egyik elnökét, akadályoztatása esetén az igazgató-tanácsnak az egyházkerület által választott tagjai közül már a választás alkalmával e célra kijelölt és megbízott egyik lelkésztagja, az egyházkerületi főgondnokot pedig a debreczeni ev. ref. egyház főgondnoka, mint a főiskola helyi gondnoka, alelnöki minőségben helyettesítik.

9. §. Az igazgató-tanácsot úgy rendes, mint rendkívüli ülések tartása végett az elnökség, ennek akadályoztatása ese-

*) Elfogadtatott a főiskolai tanárkaroknak 1890. febr. 12. és 13. tartott közös gyűlésében.

tén vagy megbízásából az alelnökök, vagy azok egyike hívja össze.

10. §. Az igazgató-tanács jegyzőjét saját kebeléből maga választja, a kinek tiszteletdíját, az igazgató-tanács javaslatára az egyházkerületi közgyűlés határozza meg.

11. §. Tanács-ülések tartására nézve egyik vagy másik társ-elnök meg nem jelenése akadályul nem szolgálhat.

12. §. Az igazgató-tanács évenként háromszor, t. i. az iskolai év kezdetén, az iskolai év közepén és az iskolai év végén mulhatatlanul összehívandó.

Rendkívüli ülések a szükséghez képest, a minnek megítélése az elnökséget illeti, bármikor tarthatók.

Az ülésekre minden tag meghívandó és megjelenni köteles. Az ülésekről való elmaradás a gátló körülmény megjelölése mellett, az elnökségnél bejelentendő, a mi jegyzőkönyvbe vétetik.

13. §. Az igazgató-tanács, a mennyiben a felügyelet hatályosabb gyakorolhatása vagy a tanácskozás előkészítése végett szükségesnek látszik, a különböző tanszakok vagy ügycsoportok szerint saját keblében bizottságokat alakíthat.

14. §. Érvényes határozat hozatalára a tanács összes tagjainak felenél legalább egygyel több tag jelenléte szükséges.

15. §. Az igazgató-tanács, ha szükségesnek látja, a tanárkarokat együttes értekezletre meghívja.

16. §. Az igazgató-tanács hatásköre a következőkben alapíttatik meg:

1. Felügyel arra s minden törvényes és rendelkezésre álló eszköz felhasználásával maga is oda működik, hogy a debreczeni főiskolának magyar, evangélium szerint reformált és autonomikus jellege mindenkor szigorúan megőriztessék s ennélfogva annak kormányzása és igazgatásában, berendezése és egész működésében az egyházkerület, mint önkormányzati főhatóság által megállapított szabályok, valamint másrészt az országos törvények követelményei megvalósíttassanak.

Különösen pedig

2. Örökösdi a felett, hogy az egyházkerület által megállapított vagy jóváhagyott tanrendszer és tanterv minden tanszagnál keresztülvitessék; a tanítás kitűzött célja minél tökéletesebben elérhetővé váljék; s ha e tekintetben hiányokat tapasztalna, azok megszüntetése végett az illető tanárkar vagy tanárkarok meghallgatása mellett az egyházkerületnek javaslatot tesz.

3. A gymnasiumban és tanítóképezdében használandó tankönyvek kijelölését tárgyzó tanárkari javaslatokat az egyházkerülethez véleményével kapcsolatban felterjeszti s felügyel arra, hogy a főiskola ezen tanintézetekben egyedül az egyházkerület által jóváhagyott tankönyvek használtassanak.

Az akadémiai tanszakokban a tanszabadság elvéből folyólag a szükséges tan- és kézi könyvek megválasztása ezután is a tanár feladata leendő. A szellem és irányzat azonban, mely az előadásokban nyilvánul, az igazgató-tanács által szükség esetén figyelemmel kísérendő, főleg azon tekintetből, hogy az a főiskola jellegével, a fennálló társadalmi renddel s a magyar állam eszméjével összeütközésbe ne jöjjön.

4. A tantárgyaknak a tanárok között, az illető tanárkarok által megállapított felosztását, illetőleg csoportosítását tárgyalás alá veszi és a mennyiben akadályt nem lát, helyben hagyja. (Rendt. szab. középisk. tanári szék).

5. Az összes főiskolai rendes, rendkívüli, helyettes segéd- és óraadó tanárok és tanítók működését, kötelezett tanóráik

számát ellenőrzi; magántanítási foglalkozásukról az elnökség útján tudomást vesz. E végből bármelyik főiskolai tanár, a ki magántanításra, vagy más tanintézetben való óraadásra vállalkozni óhajt, ezt az igazgató-tanács elnökségénél előlegesen bejelenteni köteles.

6. Az egyes tanárkarok, vagy ezek közös gyűlése által a főiskolai tanügy fejlesztése érdekében hozzá benyújtott javaslatokat tárgyalja és ha azok kiviteléhez az egyházkerület intézkedése szükséges, véleményével együtt az egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszti.

7. Főiskolai tanulók felvételét szept. 15-én túl okt. közepéig, ha a késelem alapos okokkal igazolva van, az igazgató-tanács, vagy ennek helybeli elnöke a püspök engedheti meg. (Rendtart. szab. 42 l. Iskolai törv. 6. §.).

8. Felügyel arra, hogy a felsőbb rendeletek, iskolai belrendtartási és fegyelmi szabályok pontosan végrehajttassanak s ha hiányokat észlelné, erről az egyházkerületnek jelentést tesz.

A fegyelmi és rendtartási szabályokat illető módosításokat s általában bármely intézkedést, melyet a főiskola érdekében szükségesnek lát, a tanárkar meghallgatása mellett az egyházkerületi közgyűlésen indítványozhat.

9. A gymnasium és tanítóképezde nyilvános évről évre vizsgálatai az igazgató-tanács küldötteinek elnöklete alatt tartatnak meg.

A gymnasium érettségi és tanítóképezde képesítő vizsgálatain, valamint az akadémiai mindkét tanszak félévi colloqui-umain s az alap- és államvizsgálatokon az igazgató-tanács elnöksége vagy más küldöttei megjelenhetnek.

10. A gymnasiumi, tanítóképezdei és akadémiai tan- és előadási órákat az igazgató-tanács elnökei, vagy ezek helyettesei az illető igazgató tanár előleges értesítése mellett időnként meglátogathatják; s úgy az ily alkalmakkor, valamint a vizsgákon szerzett tapasztalataikat a szükséghez képest az igazgató-tanácsnak bejelentik. A látogatóknak azonban óvakodniok kell attól, hogy az előadásokat vagy vizsgákat ott a hely színén bíráló megjegyzésekkel kísérjék.

11. Tanszékek betöltésénél a tanárkar ajánlatát véleményével az egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszti.

12. A főiskolai tanárok, szaktanítók és hivatalnokok ellen a fegyelmi eljárás megindítása iránt a fegyelmi szabályokban megjelölt esetekben az illetékes bíróság előtt lépéseket tehet.

13. A főiskolai egészségügy kezeléséről, a főiskolai kórház állapotáról s az ifjúság egészségi viszonyairól a főiskolai orvosnak a tanárkar által félévenként beterjesztett jelentéseiből tudomást szerez és ha szükségét látja, saját hatáskörében intézkedik, vagy az egyházkerületnek jelentést tesz.

14. Felügyel arra, hogy a főiskolai tantermek, lakó és egyéb helyiségek rendben és tisztán tartassanak, s ha e tekintetben hiányokat lát, a főisk. tanárkart vagy a gazdasági tanácsot a szükséges intézkedések megtételére felhívja.

15. A főiskolai tanulók által fizetendő tan- és tápintezeti s minden egyéb iskolai díjak megszabására nézve a tanárkar és a gazdasági tanács meghallgatásával az egyházkerület elébe javaslatokat terjeszt.

16. Örökösdi a főiskolai fegyelem kezelése felett s a főiskolai tanulókat, a kikre a fegyelmi büntetésnek ezen foka szabott ki (Rendt. és fegy. szab. megállap. 1884. márcz. konvent. 21. jk., 21. sz. B. gymn. fegy. bünt. e) pont), maga elébe idézti, megdorgálja. A tanári székek által kimondott consi-

lium abeundi eseteiről utólagos bejelentés alapján tudomást vesz. Végül az illető tanári szék véleménye alapján kizárhatja a vétkes tanulót az intézetből a következő esetekben:

a) Ha valamely tanuló irányában az iskolai törvényekben megszabott javítási eszközök és módok minden siker nélkül kíséreltetek meg.

b) Ha valamely tanuló erkölcsileg botrányos magaviselete által az intézet növendékeinek közérkölesisége veszélyeztetve van. (Rendt. szab. 1884. 21. sz. konventi jegyzők. által megerősítve).

17. A főiskolai könyvtár s azzal kapcsolatos nyilvános olvasó terem, természettani és természetrajzi muzeumok, régiség-gyűjtemény, fűvészkert és faiskola, rajz- és mintakészlet és a főiskolai levéltár állapotáról, az illető örök vagy kezelő tisztviselőknél a tanárkar által beterjesztett jelentéseiből, illetőleg közvetlen szemlélet, esetleg vizsgálat alapján tudomást szerez. Felügyel arra, hogy az összes tanszer és tudományos gyűjtemények és ingóságok pontosan leltározva, a leltárak rendesen vezetve, kellő biztonságban, könnyen hozzáférhető és használható állapotban tartassanak. Ha hiányokat vagy nehézségeket tapasztal, azok megszüntetése iránt intézkedik, vagy az egyházkerületnek intézkedés végett jelentést tesz.

18. Az egyes főiskolai tanszakok tanárkarai, valamint a közös tanárkar által az igazgató-tanács kívánatára esetről-estire beterjesztett jegyzőkönyvekből az egész tanügyi igazgatósról tájékozást szerez, s szükség esetén intézkedik.

19. A főiskolai gazdasági tanács által megállapított és beterjesztett főiskolai költségvetést tárgyalja s véleményes jelentésével a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszti.

20. A főiskolai vagyon kezeléséről a kezelő hivatalok által készített s a főiskolai gazdasági tanács által átvizsgált és beterjesztett főiskolai számadásokat felülvizsgálja, azokat véleményes jelentésével az egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszti s a mennyiben akadályok fenn nem forognak, a kezelő számadók felmentését javaslatba hozza.

A vagyoni felelősség alól való felmentés kérdésében az igazgató-tanács azon tagjai, a kik esetleg a főiskolai gazdasági tanácsnak is tagjai, a tanácskozásban részt vehetnek ugyan, szavazati jogot azonban nem gyakorolhatnak.

21. Felügyel arra, hogy a főiskolai vagyon összes elemei, u. m.: tőkepénzek, ösztöndíjalapok, alapítványok, épületek, egyéb ingatlanok stb. rendben tartassanak, okszerűen kezeltessenek és kellőleg biztosítottassanak. Mindezekre nézve a főiskolai gazdasági tanácstól felvilágosításokat kívánhat, szükség esetén az egyházkerületnek jelentést vagy javaslatot tesz.

22. Minden olyan ügyben, mely a főiskola vagyoni viszonyait érinti, a főiskolai gazdasági tanács meghallgatása után jár el. A főiskolai gazdasági tanács az egyházkerülettel, mint főnhatósággal az igazgató-tanács útján érintkezik.

23. A főiskolai gazdasági tanács jegyzőkönyvei az igazgató-tanács útján terjesztetnek az egyházkerületi közgyűlés elébe.

24. Az iskolai év megnyitását részvételével ünnepélyesebbé teszi s elnöke a körülmények szerint az ifjúsághoz buzdító és figyelmeztető beszédet intéz.

25. Minden lehető eszközt felhasználva arra törekszik, hogy a debreczeni ev. ref. főiskola hagyományos jó hírnevének s mai jelentőségének megfelelőleg minden tekintetben a fejlettség magas színvonalára emeltessék.

17. §. A főiskolai igazgató-tanács jegyzőkönyvei egy példányban az egyházkerületi közgyűléshez terjesztetnek fel, egy példányban pedig külön csomóban a főiskolai levéltárban helyeztetnek el.

18. §. A főiskolai igazgató-tanács és a középiskolai felügyelő-tanács a gymnasiumi ügyre vonatkozó általános jelentőségű megállapodásaikat tudomás végett egymásnak kölcsönösen megküldik.

Az előre becsátott szervezeti javaslat a következő indoklás kíséretében terjesztetett a tanárkari közgyűlés elé és azzal együtt fogadtatott el.

Alólírott bizottság az 1889. évi november 7-én kelt közös tanárkari határozattal a végből küldettünk ki, hogy a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés 1889. évi 159. szám alatt hozott végzésének eleget teendők, részletes tervezetet készítenénk a főiskolai igazgató tanács olyatén szervezése tárgyában, mely a főiskola összes szellemi és anyagi ügyeinek már előbbi előterjesztésünkben is (L. 1888. évi 115. és 127. számú egyházkerületi végzést) kívánatosnak jelzett egységes fővezetését lehetővé tenné; s egyúttal részletesen s egész határozottsággal körvonaloznók a szervezendő főiskolai igazgató-tanács hatáskörét s annak a jelenlegi gazdasági tanácshoz és az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz való viszonyát.

Megbízatusunkhoz képest van szerencsénk a kívánt szervezeti javaslatot ide csatolva, tisztelettel beterjeszteni. — Anynyival nagyobb készséggel és örömmel teszszük ezt, mert bizton reméljük és óhajtuk is egyszersmind, hogy azon többékevésbé sikertelen kísérletek, a melyek a debreczeni ref. főiskola felett gyakorlandó kormányzás és felügyelet módozatainak czélszerű megállapítására nézve a közelmúlt időkben, nevezetesen 1858-ban, 1876-ban, a debreczeni zsinat óta pedig csaknem évről-évre, t. i. 1884. és 1885-ben, 1886-ban, 1888. és 1889-ben felmerültek s a melyek legfőlebb részleges intézkedések tételére vagy félrendszerű alkotására vezettek, végrevalahára egy oly kormányzati és felügyeleti alapszervezet létesítésében találjanak kielégítő megoldásra, a mely főiskolánk egészséges és öntudatos vezetését és fejlesztését minden irányban lehetővé teszi, s a mely a történelmi alapokon nyugvó mindennemű jogigények óvatos figyelemre méltatása mellett véget fog vetni ama sajnálatos állapotnak, hogy hitfelekezetünk eme legnagyobb szabású tanintézete, debreczeni főiskolánk az egyedül, a melyre nézve az országos zsinat s illetőleg a konvent által megállapított s másrészt a többi testvér-főiskolánál gyakorlatba vett s czélszerűnek bizonyult alapelvek a kormányzás és felügyelet tekintetében mai napig érvényre nem emelkedhettek.

Munkálatunk, a melyben a fenforgó ügyre nézve részletes szabályzatot óhajtottunk nyújtani, itt fekszik tanácskozásunk asztalán. — Azt hisszük, hogy ebből egy teljes és összefüggő képet lehet alkotni a szóban forgó tárgyról a nélkül, hogy a tanácskozók bölcsesége minden egyes pontra kiterjedő magyarázatot vagy okadatolást igényelne. — Ugyanazért ez alkalommal csupán némely vezérelvek és szempontok kiemelésére szorítkozunk, a melyek t. i. e szervezeti javaslat készítésénél általunk kötelességszerűleg irányadókul voltak tekintendők.

Mindenekelőtt főiskolánkra nézve egy oly felügyeleti és kormányzati organumot kellett javaslatba hoznunk, a mely a főiskola kebelében levő minden tanszakra, tehát úgy a theologiai és jogi akadémiára, mint a gymnasiumra és tanító-

képezdére egyaránt kiterjedő hatáskörrel legyen felruházva. — Ezt követeli a főiskolának hosszú századokon át kifejtett, mai napig fennmaradt, sőt folyvást erősülő egysége, mely a különböző tanszakokat a közös érdekeknek, úgyszólván életközösségnek oly számtalan és annyira erős kötelékeivel csatolja össze, hogy azokat a felügyelet és kormányzás tekintetében egymástól külön választani annyi volna, mint e főiskolát hagyományos jellegéből kivetkőztetni, szervezetét, vezetését végképen összekészálni s egyes intézeti ágainak elszigetelése folytán az egészet elerőtleníteni s jelentőségétől megfosztani. — Az általunk itt jelzett álláspontra helyezkedett már előbb a főtiszteletű egyházkerületi tanügyi bizottság is akkor, midőn a gymnasiumi tanárkar által e tárgyban beterjesztett javaslat tárgyalása alkalmával, 1885. évi május 27-én tartott ülésében oda nyilatkozott, hogy a főiskola egyes intézetei közt levő szoros kapcsolat s a történetileg kifejtett egység folytán nem három különálló, hanem egy egységes igazgató tanácsra van szükség. De ezzel ellenkező felfogás az összes szervezkedési kísérletek folyamán sem érvényesült soha, sőt ennek a létező gyakorlat is ellent mond, mert az egyházkerületi tanügyi bizottság is, a melynek helyére az itt tervezett igazgató-tanács lenne állítandó, a főiskola minden kebelbeli tanintézeti ágára egyaránt kiterjedő hatáskörrel van felruházva. — Figyelembe veendő továbbá az is, hogy azon hazai testvér-főiskoláknál, a melyek különböző tanintézeteket egyesítenek kebelökben s ennél fogva a debreczeni főiskolával lényegileg azonos viszonyokat tüntetnek fel, a felügyelet és kormányzás kérdése ugyancsak egy egységes főiskolai igazgató-tanács szervezése által oldatott meg.

Az 1881. évi országos zsinat által megállapított köznevelési és közoktatási szervezet a tanítóképezdékre és gymnasiumokra nézve igazgató-tanács felállítását követeli. — A főiskola (értvén az akadémiái tanfolyamokat) hatóságai gyanánt az egyes szakosztályok tanártestületeit, másodfokon a tanártestületek köréből alakított főiskolai tanácsot, harmadfokon pedig az egyházkerületet jelöli meg. — Mindezek azonban oly tanintézetekre vonatkoznak, a melyek teljesen különállók, egymással egységbe forrva nincsenek, a melyekre nézve tehát mindig megannyi külön tanácsok szervezendők, a mint nem is lehetne pl. a budapesti ref. theologiai intézetet az ott lévő ref. gymnasiummal, vagy a kecskeméti jogakadémiát az ott lévő gymnasiummal, vagy éppen a kecskeméti gymnasiumot a nagykőrösi gymnasiummal egy ugyanazon igazgató-tanács vagy bizottság kormányzata és felügyelete alá helyezni. De egészen másként áll a dolog a több tanintézetet egy egységben egyesítő pápai, sárospataki, nagyenyedi főiskoláknál, a melyek egységes vezetéssel és felügyelettel igényelnek s valósítottak is meg, éppen úgy, mint azt egyedül célra vezetőnek s létesítendőnek tartjuk a debreczeni egységes főiskolára nézve is.

Nem volna ennél fogva — véleményünk szerint — igazolható oly álláspont a mely a közn. és közoktatási szervezet fennérintett rendelkezésének téves értelmezése alapján az akadémiái tanszakokra nézve, igazgató tanács-féle intézmény szervezését szükségtelennek vagy éppen szabályellenesnek tartaná; mert tekintünk bár a szabályokban kontemplált főiskolai tanácsot a gymnasiumok és tanítóképezdék előírt igazgató-tanácsaival analog hatásának, a mely felett csupán az egyházkerület áll, mint főhatóság: ez által ez utóbbi főhatóságot megillető kormányzat és felügyelet kérdése még teljességgel nincsen megoldva, minthogy az egyházkerületnek mégis minden

körülmények között szüksége leend egy olyan organumra, a mely által a főhatósága alá helyezett akadémiára nézve is a felügyeletet és kormányzást teljesíthesse, valamint szüksége van s tényleg létezik is arra rendelt közege, hogy a területén levő különálló középiskolák felett, a melyek pedig helyi igazgató-tanáccsal bírnak, főhatósági feladatait betölthesse. Például nálunk a középiskolai felügyelő tanács intézménye. A főiskolai tanács a közn. és közokt. szervezet 158. §-a szerint is „a főiskola igazgató hatósága,” tehát nem kormányzó, sem nem felügyelő hatóság, minthogy ilyet önmagára nézve csakugyan nem is gyakorolhatna. Sőt ugyanazon §. c) pontja az egyházkerületnek teljesen szabad kezét enged arra nézve, hogy a főiskolára vonatkozó felügyelet módozatait a helyi viszonyok szerint állapíthassa meg. A budapesti theologiai intézet, mint főiskola, közvetlenül a dunamelléki egyházkerület főhatósága alatt áll s az egyházkerület e főhatóság gyakorlásában mégis egy általa alakított u. n. theologiai választmány közbejöttével jár el. — Mindezekből kitűnik, hogy semmi sem áll útjában annak, de sőt minden tekintet azt követeli, hogy a felállítandó igazgató-tanács hatásköre a debreczeni főiskola összes tanszakaira kiterjesztessék.

Vezérelv gyanánt tekintettük másodsor szervezeti javaslatunk készítésénél főiskolánk sajátos helyi viszonyait, különösen azon szoros és sokoldalú összeköttetését, a mely főiskolánk és a debreczeni ref. nemes egyház között történetileg kifejtett s a mely bár az újabb idők követelményeinek megfelelőleg változott alakban, de mai napig is fennáll. Ezen összeköttetést, melynek áldásos következményeit főiskolánk mindenkor tapasztalta, javaslatunk által nem gyengíteni, hanem inkább szorosabbra fűzni igyekeztünk, azon erős meggyőződésben élvén, hogy debreczeni főiskolánk a debreczeni ref. egyház gondozó és támogató kezét s nemes áldozatkészségét a jövőben sem fogja nélkülözhetni. A ki terheket visel, köteleseket teljesít, azt illeti meg jogosan a befolyás is.

Ily tekintetekből tartottuk szükségesnek, hogy a főiskolánk részére szervezendő igazgató-tanácsban is biztosíttassék a debreczeni ref. egyház részére annyi befolyás, a mennyi az itt számba veendő többi tényezők, t. i. a főtiszteletű egyházkerület és a főiskolai tanárkar befolyásával helyes arányban áll. E végből bátorokdtunk javaslatba hozni, hogy a szervezendő igazgató-tanácsban a debreczeni ref. egyház, főgondnokán, mint a főiskolai gazdasági tanács elnökén s egyúttal főiskolánk helyi gondnokán kívül, még 7 választott, tehát összesen 8 tag által legyen szintén képviselve. Ugyanígy képviseleti számarány hozott javaslatba a debreczeni ref. egyház által készített „Terv-javaslat“-ban is, a mely 1876-ban a főtiszt. egyházgyűlés elé terjesztetett; a mely körülmény reményt nyújt nekünk arra nézve, hogy javaslatunk ellen e tekintetben a debreczeni ref. egyház részéről nehézségek emeltetni nem fognak.

Figyelembe kellett vennünk harmadszor azt, hogy főiskolánk részére állandó, öntudatos és következetes kormányzati és felügyeleti organum szerveztessék. E végből elodázhatatlan szükségességnek tekintjük egy oly igazgató-tanács alakítását, a mely bizonyos meghatározott és alkalmas időpontokban szükségkép összejövén, figyelmét főiskolánknak egész tevékenységére kiterjeszteni, a fejlődés feltételeit biztosítani, akadályait lehetőleg elhárítani s a tanárkarnak ez érdekekben előadott kívánalmait és véleményét beható figyelemre méltatván, a viszonyok teljes megismerése alapján, a főtiszteletű egyházkerületi

közgyűlés előtt főiskolánk érdekeit tökéletes tájékozottsággal s ennek folytán hathatósan képviselni és támogatni mindenkor képes leend. Ezen tekintet indított minket annak javaslatba hozására, hogy a szervezendő igazgató-tanács a főiskola működésének kezdő, forduló és zárpontjain mindenesetre rendes üléseket tartson s hogy továbbá, a tanács tagjai az ügyek alaposabb megismerhetése tekintetéből legalább 6 évi megbízatással választassanak.

Egyebeket mellőzve, a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésnek már fent idézett 1889. évi 159. számú végzésében kijelölt feladatunkhoz képest, azon kérdésre kell itt, az indoklásban is feleletet adnunk, hogy a szervezendő igazgató-tanács minő viszonyban állana a jelenleg létező gazdasági tanácssal és az egyházkerületi tanügyi bizottsággal.

A mi először is a javaslatba hozott főiskolai igazgató-tanácsnak a gazdasági tanácshoz való viszonyát illeti, ez a beterjesztett szervezeti javaslatból általában, de különösen ennek ide vonatkozó 16. §. 19—23. pontjaiból világosan felismerhető. Legyen szabad azonban mégis útalnunk itt némely tekintetekre és körülményekre, melyek e pontok célzatának megvilágosítására és indoklására szolgálhatnak.

Szervezeti javaslatunk kidolgozásánál, már az alapul szolgáló egyházkerületi végzésben foglalt utasítás értelmére szerint is arra kellett törekednünk, hogy a felállítandó főiskolai igazgató-tanács hatáskörébe főiskolánknak nemesak szellemi, azaz szorososan tanügyi, hanem egyúttal anyagi, vagyis gazdasági ügyei is bizonyos mértékben bevonassanak. És épen ebben találjuk a szervezési reform kérdésének egyik legfigyelemreméltóbb sarkpontját. Annak okát is, hogy az eddigelé oly sokszor fölmerült szervezkedési kísérletek eredmény nélkül maradtak, kiválólag épen abban kell keresnünk, hogy részint a viszonyok összefüggésének figyelmen kívül hagyása, részint a létező állapotok túlhajtott kultusza, vagy talán ezek változhatlanságában vetett hitből eredő lemondás miatt — e fontos kérdés a megoldás stadiumáig sohasem juthatott, sőt a legközelebbi időnkig teljesen mellőzve lőn.

Már pedig erős meggyőződésünk az, hogy a főt. egyházkerület, mint főiskolánk felügyeleti és kormányzó főhatósága, e hivatását csak akkor leend képes főiskolánk okszerű fejlesztése és felvirágoztatása érdekében kellőleg betölteni, ha egy főiskolánknak összes, tehát tanügyi és gazdasági viszonyait a magok összefüggésében alaposan ismerő felügyeleti és kormányzati műszerv véleményére és javaslatára támaszkodhatik. Azt óhajtjuk mi, hogy a szervezendő igazgató-tanács legyen a főtiszt. egyházkerületnek valóságos őrszeme, a mely mindent tisztán és igazán lát e főiskola életében, s a mely ennél fogva alaposan tájékoztatni s üdvös elhatározásokra és nagy tettekre indítani képes.

Olyan egyházkerületi organum, a mely főiskolánk életének csak egyik oldalára irányozhatja tekintetét, a mely a legfontosabb tanügyi kérdések tárgyalásánál lépten-nyomon megakad a miatt, mert főiskolánk vagyoni viszonyaira, a vagyoni erők mértékére nézve csak esetlegesen, vagy hosszadalmas kerülő úton szereshet némi fogyatékos tájékozást, nem őrszeme az egyházkerületnek, hanem igenis egy béna testület, a melynek látnia kellene, de meg van tőle vonva a kellő világosság, tennie és hatnia kellene, de meg vannak tagadva tőle az e célra szolgáló legszükségesebb eszközök.

Épen azért tartottuk szükségesnek akként körvonalozni a szervezendő igazgató-tanács hatáskörét, hogy az az anyagi

ügyekre nézve is mindenkor kellőleg tájékozva lehessen s az egyházkerületet megillető felügyelet és kormányzás gyakorlásának hivatott és megbízható közegévé válhassék. E célból tartjuk kívánatosnak, hogy a főiskola költségvetései és számadásai a gazdasági tanács által hozzá, mint egyúttal állandó számvevőszékhez beterjesztessenek. Ott tárgyalassanak s véleményével terjesztessenek a főt. egyházkerületi közgyűlés elébe. Ugyancsak e végből látszik előttünk nélkülözhetetlennek az, hogy a gazdasági tanács jegyzőkönyvei időnként szintén az igazgató-tanács elébe kerüljenek, s hogy általában a gazdasági tanács az igazgatói tanács útján értekezhessek a főt. egyházkerülettel.

Közli

Dr. Bacsoni Lajos,
bizotts. jegyző.

(Vége köv.)

Közügyeink.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagy-Károly, f. br. 19. 1890.

Mai napon tartatott meg az országos papi gyűlést előkészítő, szervező lelkeszi értekezlet Nagy-Károly város tanácstermében, számos lelkeszi és világi résztvevő jelenlétében.

D. e. 10 órakor Péntek Ferencz egy rövid fohászszal nyitotta meg az értekezletet, miután a jelenlévő nagyszámú gyűlekezet buzgóan elénekelt a „Jövel szent Lélek Ur Isten“ kezdetű éneket. Imádság után P. F. felhívta az értekezletet korelnök választásra, mire Szabó Gusztáv szamoszegi lelkesz ajánlatára Asztalos György n.-károlyi lelkesz egyházi — és Nagy László szatmármegyei alispán világi részről elnököknek megválasztattak, kik is a bizalmat, osztatlan lelkesedés által kísért beszédeikben megköszönvén, az elnöki székeket elfoglalták.

Egyházi elnök egy tartalmas beszédben körvonalozta a jelen értekezlet teendőit, történelmi alapon fejtegetvén a magyar prot. egyház jogait, autonómiáját, egyszersmind a prot. lelkeszi kar magárahagyatottságát, szegénységét. Beterjeszt egyh. elnök egy, általa előre elkészített memorandumot, melyet már egy szűkebb körű bizottság némi csekély változtatással elfogadott.

Ezen memorandum tárgyalása, világi elnök igazán tapintatos és a legparányibb részletekre gondosan kiterjedő vezetése alatt részletesen pontonként letárgyalatván, elfogadtatott s kimondatott, hogy ezen emlékirat, az értekezleti jegyzőkönyv kapcsában mintegy ezer példányban kinyomattatván, küldessék meg minden ev. ref. és ág. ev. egyházmegye elnökségének és közgyűlésének, azon szíves kéréssel, hogy azt a legközelebbi traktuális gyűléseken vegyék tárgyalás alá, — ugyancsak a szept. 30-ikán Budapesten tartandó országos lelkeszi gyűlésre küldjék el megbízottaikat. Ezen emlékirat megküldetik minden nevesebb világi férfiaknak, a fővárosi és vidéki sajtó organumainak stb.

Mely ügyeknek vezetésére Nagy László alispán és Asztalos György elnöklete alatt Péntek Ferencz, Kósa Ede, Bajza István, Debreczeni István árvaszéki ülnök, Miklóssy Márton ügyvéd és Biki Károly tagokból álló bizottság választatott, — ugyanezen bizottság hitelesíti a jegyzőkönyvet.

Az előleges nyomdai költségekre adakoztak Nagy László 25 frt, Miklóssy Márton 10 frt, Asztalos György 2 frt, Aranyi György 2 frt, Szabó Gusztáv 2 frt, Színi Pál 2 frt, Debreczeni István 2 frt, Lengyel Pál 1 frt, összesen : 46 frtot.

Az értekezleten jelen voltak közül felemlítem a következőket : Lelkészek : Asztalos György N.-Károly, Aranyi György Bogyoszló, Bajza István Gencs, Berey József N.-Enyed, Biki Károly Györgytelek, Búzás Lajos Ér-Endréd, Boros János ág. ev. N.-Károly, Fekete Károly Ugoosa-Tivadar, F. Varga Lajos Majtis, Molnár Gyula S.-Ujlak, Lengyel Pál K.-Majtény, Péntek Ferencz Ér-Sz.-Király, Kósa Ede Jármí, Tukacs Lajos Ny.-Megyes, Mártha József Cs.-Bagos, Szőke József Mánd, Diószegi Mór Ér-Kávás, Kormány Lajos Géres, Egeressy Imre Kóly, Demeter Kálmán M.-Goroszló, Nagy Elek K.-Palád, Sárközy Ignác P.-Daróc, Bary Sándor Bátyu, Színi Pál Gemzse, Kincses István N.-Károly, Kiss Sándor Börvely, Nagy László N.-Ar, Szabó Gusztáv Szamosszeg, Szigethi Gyula K.-Jánosi, Király István Pályi, Segesváry József esperes mint hallgató, Szabó József Péterfalva, Szekeres S. Forgolány, Szentgyörgyi Zs. Homok és még többen, kiket fel nem jegyezhettem. Világiak közül felemlítem : Nagy László alispán, Schusztarics Ignác polgármester, ki egy igen meleg beszédben üdvözölte az értekezlet tagjait, mint N.-Károly város vendégeit, Debreczeni István árvaszéki ülnök, Miklóssy Márton ügyvéd, Falussy Mihály városi főkapitány, Czerjek Ferencz megyei pénztári ellenőr, Hetey Ábrahám városi főjegyző és igen sok világi hit-rokonok, tanárok, tanítók,

Az értekezlet d. u. 2 $\frac{1}{2}$ órakor ért véget, a midőn az az elnökök éltetésével berekesztetett, Varga Lajos kartársunk N.-Károly városnak, Bary Sándor az elnököknek köszönetet szavazván.

A lelkesült hangulat azt a benyomást tette reánk, hogy a Szatmármegyében keltett mozgalom most már súlyban és tekintélyben oda emelkedett, hogy a felett prot. embernek csak örülni lehet.

A memorandum s a jegyzőkönyv pár nap mulva kinyomatván, minden egyházi lapnak megküldetik s akkor látni fogják lelkésztársaink, hogy a munka csakugyan jó munka akar lenni, mit kezdeményeztünk s mit végezni akarunk.

r. l.

K ü l f ö l d.

Apróságok.

Angliából érdekes a következő. E hatalmas és művelt országban csak néhány év óta áll fenn az általános iskolakötelezettség. Igaz, hogy évente hatalmas lépésekkel halad előre, de mivel költségei adó által fedeztetnek, az adó is tetemes arányokban növekszik. Így az 1889. évben az összes nyilvános iskolai költségek 5.177,797 font sterlinget tesznek ki (nem számítva a 738,494 font sterlinget művészeti és tudományos célokra, muzeumok, egyetemek felszerelésére, bővítésére, czélszerűbb berendezésére.) Ez összegből Anglia és Wales 3.689.339 font sterlinget igényel (108,262 fonttal többet, mint tavaly.)

A gymnasium és felső-iskolák is ez ideig privat vállalatok, vagy társulatok kezében voltak, ma azonban általános az áramlat ezeket is az állam kezébe, vagy legszorosabb felügyelete alá vonni s az általános törvényeknek alárendelni.

Az Angliában bevett szokás szerint azon iskolák, melyek növendékei bizonyos műveltségi fokot elértek, vagy meghaladnak, a vizsgálatokon az ilyen növendékek számának arányában állami díjakat nyernek és ezen díjak óriási összegeket emésztene fel. Ugyanez a szokás elkerülhetlenül azon hátránnyal jár, hogy a tanítókat és iskolákat gyakorta rávezeti az ifjaknak mechanicus examenre készítésére. Továbbá az iskoláknál egy egyén 2—3 hivatalt visel, s 2—3 fizetést húz, a mely visszaélés különben Angliában minden hivatalnok körben és pedig fölfelé mindig erősebben szokásban van. — Ott sem minden arany, a mi fénylik!

* * *

Japánban 1889. február 11-én proklamáltatott az új alkotmány, melynek 28. §-a a vallásszabadságot adja meg, kimondván : „a japán alattvalóknak vallásszabadság adatik azon föltétel alatt, hogy az a békét és rendet meg nem zavarja és az alattvalói köteleességgel ellentétbe nem jó.“ Ezzel az utolsó korlát is ledőlt, mely a ker. híveket, legalább papíron az államhatalom védelméből kizárta. Spinner missionárius most azon fáradozik, mindenben és mindenütt igazolni, hogy a protestáns keresztyénség lényegében semmi olyan nincs, a mi az államra nézve veszedelmes lehetne. S úgy látszik, az uralkodó körök hajlandók is az alkotmány eme szabadalmát a keresztyénségre nézve lehetőleg kiszélesíteni, de természetesen sok idő múlik el addig, míg a keresztyénségnek az államhoz való viszonya a schintuismusával és a buddhismusával analognak lesz mondható. A vallásszabadság kihirdetése alkalmából az egyetemes ev. protest. missió-egylet missionáriusai hálaíratot intéztek a mikadóhoz. Ez volt az első felirat, a mely ker. kezekből a császárhoz jutott, s melynek örömmel fogadásáról a miniszter által már alig pár nap alatt értesítették az illetők. Tokyóban e missiótársaság theologiai intézetet épít, melynek már telke megvan, ahol lesz a társaság 10,000 kötetű nagy könyvtára is.

A „Japáni Heti Postá“-ban (Japan Weekly Mail), mely Jokohamában jelenik meg, egy japáni (ki nem árulja el, hogy ker.) érdekes cikksorozatot közöl honfitársai most fejlődő új generációjáról, vezetőiről, hitirányáról, pártjairól. Főkép ama 2 pártot jellemzi, melyek egyike a keresztyénségben, másika a tudományban és bölcsészetben keresi Japán erkölcsi megújulása forrását. A 2 párt vezetőit, könyveit, folyóiratait megnevezi, meghatározza népszerűségök fokát, a nyilvános életre gyakorolt befolyásukat. „Pár év óta — mondja, — épen mióta az új generáció felnövekedett, a nemzet állásában a keresztyénséghez sajtáságos fordulat állt be; a keresztyénség a nemzet életében elhatározó elemmé fejlődött. Befolyása a most fejlődő generációnál rendkívül élénken észlelhető, nemcsak az ifjú megtérők folyton nagyobbodó számában, hanem épen úgy, sőt tán még inkább egy befolyásos irodalom megteremtésében, melyet teljesen áthat a ker. szellem.

Az egész cikkből amaz erős benyomást veszünk, hogy a keresztyénség Japánban nemcsak a szegényekre és műveletlenekre hat, hanem sok kiváló, lelkes, tehetséges és befolyásos ember szívét is megnyerte, kik aztán teljes buzgósággal azon vannak, hogy az evangélium honfitársaiknak hirdettessék; a ker. igazságok terjesztésére folyóiratokat alapítanak s azokhoz a jövő vezetői közül sokakat megnyernek, s általán oly gondolkodásmódot alapítanak, mely a ker. igazságok erős s tiszta hitén nyugszik — röviden a keresztyénség igen első rangú szellemi hatalommá növi ki magát Japánban!

A nevezett ezikk írója egyenesen nem céloz a missionáriusok felekezetére, de tudjuk, hogy főképp protestáns nemzetek azok, melyeknek befolyása alatt az ifjú Japán áll, egyik részről Anglia, Amerika, másiktól Németország (p. o. a tokyo-i egyetem 194 tanárával és 1880 tanítványával egészen német minta szerint van berendezve). Ezeknek természetes fejleménye az, hogy az újabb hírek szerint az evang. missió határozott fölényt nyer Japánban a róm. kath. és gör. kath. felett, melyek pedig mindketten nevezetes tevékenységet folytatnak.

Uj felekezet. Már évekkkel ezelőtt bolondította Beekman asszony Byronban a népet azzal, hogy neki a Jézus Kr. különösképen megjelent. 1883-ban azután meghalt a kitűnő asszonyság. Barátai csak várták, hogy feltámad, de a tökéletes feloslás után a rendőrség erőszakos közbelépésére mégis eltemették.

Ekkor az özvegynek egyik követője Schweinfurth G. J. nevű vezetője a „hivőknek“, fellépett, mint a próféta utóda. előadván, hogy Beekman asszony halála után annak lelke által a megnyilt egekbe tekintett s tudatára jutott istenfűségének. Ő a sajátképeni Krisztus s Beekman asszony az ő menyeyi Máriája. Bár e csalás nem talált hitelre, csodálatos módon mégis szaporodott a követők száma, s Chicago, Louisville, Kansas, City stb. vidékein csakhamar egy új felekezet keletkezett. Schweinfurth félmillió dollárt összeszerezve, egy óriási épületben lakik 50 követőjével (nagyreszt nők), kiknek 2-3 órahosszat predikál, mit ezek leírva olvasás végett küldenek tovább, a távollakó hivőknek. A lakást 800 hold földdel előbbi tulajdonosa, mint az új egyház fejének ajándékozta neki.

Schweinfurth előbb methodista predikátor volt, de miután itt az igazi vallást nem volt képes megtalálni, szemlélődései alapján magán látta a valódi Krt. megjelenni, mint ezt a „N. Y. Herald“ tudósítója előtt határozottan kinyilatkoztatta. Nyilvánosan kijelenté magát gyülekezete előtt legújabbban május 12-én. A kijelentés után egyik hallgatója felállt s így szólt: „Én azt, a ki most beszélt, elfogadom Idvezítőül, a kiből Isten testileg megjelent“. A követők „Immanuel!“ „Megváltó!“ „Tökéletes!“ kiáltásokra fakadtak. E követők „Beekmaniták“ névvel neveztetnek, magok azonban „The Church Triumphant“ (= a győzedelmeskedő egyház) névvel szeretik felekezetüket jelezni.

Schweinfurth — mint mondják — feltűnően hasonlít a Kr. képekhez s hatalmas hatást gyakorol azokra, a kikkel érintkezik. Szigorú, mértékletes életet él, a ki csalással vádolja, annak szelid alázatossággal felel. Csodákat is ígér, de még erre nem jött el az idő. Ő elsőben pusztán az igazság által téríti meg az embereket. Kereszthalála felől sok téves és helytelen van az újtestamentomban, azért is ő most dolgozik egy nagy munkán, melyben mindent meg fog világosítani. Ama kérdésre, hogy örökké fog-e élni, tagadólag felel, de mint állítja, halála után szelleme átmegy más emberbe, ki ő róla bizonyosságot tesz. S halálát még óriás csodák előzendik meg!

Érdekes újdonság iskolai tekintetben a bajor regens hercegnek rendelete, mely meghagyja, hogy a gymnasiumokban és reálgynasiumokban az érettségi vizsgálatoknál a vallásból is vizsgálat tartandó. És pedig legyen ez írásbeli, terjedjen ki a felsőbb osztályok tananyagára, a ker. tanulóknál különösen az apostoli hitvallás azon tételeire, melyek az apologetikával összefüggésben vannak. — S e rendelet már az

1889—90-ik tanévvel életbe lépett. — Mi épen az elnevezés irányba indultunk még felekezeti középiskoláinkban is, s lehetőleg kevesbitjük, mint mondani szeretik: „józanítjuk“ a vallásitanítást.

Futó Zoltán.

Irodalom.

Shakespeare és a kath. vallás. Irta Raich J. M. Magyarra fordította Rózsa József. Szeged, 1886.

(Vége.)

A mit János királyról sok gonddal és bőven elmond, röviden ide megyen ki. Két színdarab volt, vagy van is erről a tárgyrol: egy régiebb, a pápaság és annak tényei iránt durvább és egy újabb: kíméletesebb. Ez a Sh.-é. Sh. sokat elhagyott amannak nyersségéből; s ebből az következik, hogy ő a pápa egyházához tartozott, buzgó hitfelekezeti ember volt, sőt Rióval szerző egyetértvén, erősen gyanítja s csaknem erősen állítja, hogy mint említők, „Sh. feladatává tette a némi régiebb drámákban nyilatkozó r. kath. ellenes irányzatot kijavítani s Anglia színpadait a katholicismust védő tanszékké alakítani“ (Raich-Rózsa 135 l.). De János királyban valósággal annyi van a római egyház ellen így is, oly sok mélyen sebző akar a tantételek, akar a kormányzás és kormányzati jogok ellen, hogy ha egyfelől érdeme Sh.-nek az alkalmi csúfságok kihagyása s ebben nyilatkozó felsőbb nemesebb szellem, kivált aethesis (mert ez volt az indoka!), másfelől a darabot semmiféle casuistika, dialectika stb. „katholikusságot kedvellő“ ember művének nem fogja bizonyíthatni. Inkább felkiáltva kérdeheti Elzével: „vajjon a ki VIII. Henriket és János királyt írta, lehetett-e r. kath.?“

V. Henrikről szólván, nagy örömmel állapítja meg, hogy Sh. a csudákban hiszen és gúnyolja a bölcselőket, kik mindennek okát akarják találni. Erre többek közt felhozza Hamlet ismert mondását: „több dolog van mennyen és földön...“. Ezzel nem igen bizonyít, legkevésbé azt, hogy Sh. minden csudát elhitt volna. Ama szavakat bizony mi is elmondjuk sokszor a nélkül hogy a mondva csinált (magicus: Vehse) s középkorias csudákban hinnénk. A természet s a menny és föld csudáiban van valami világosság és nincs rejtélyes célzatosság... Amazokat a hívők is rendszeren ignorálják, vagy lenéznek, vagy érdekes meseképen veszik... Sh. a nép regéihez, közkeletű mondáihoz s effélékhez alkalmazkodva veszi be darabjaiba a feljáró lelket, a boszorkányokat stb. — Meghagyja, hogy az akkori emberek nagyobb részére hasson, — és mivel mindez kedves még a nem hívő fantasiájának is. S ki tagadná, hogy ezek Sh.-nél még ma is tehetnek hatást, miután a költő erősen felhevítette képzelőnkét? Csak úgy mint az a sok rejtélyes részlet, mely például angol költőknel maig előfordul. Különben V. Henrikre nézve még van megjegyezni valónk. E király, kit a r. kath. buzgóság példájául szeretnek a térítők tekinteni, miután (Raich-Rózsa 161 l.) elmondja, hogy az apja által kiontott vérért 500 szegénynek adott díjt, kápolnát épített, hol tisztas papok énekeljenek stb., utána teszi, hogy mindez mit sem ér, s az mind sem a mit tehetne, ha utána bűnbánat nem következne (a magyar fordítás, a melyet sz. idéz, gyarló, mert egy homályos jelentésű „következő“-nel fejezi ki ezt: ha nem következne). Ez már Luther szellemében van mondva; igyekszik is buzgó szer-

zönk Gervinus és Kreyszig ellenére elcsavargatni. — S pedig még előbb itt áll a canterburyi érsek szájából származva ez is: a csodák megszűntek! S ezt érdekes az elébb mondottakkal egybevetni.

De Sh. épen ebben különbözik Calderontól, mivel szerző a munka végefelé összehasonlítná vagy egybe sorozná, — kiről Moltke a Sh. tudós (Sh. Museum 223 l.) mondja, hogy ez drámáiban keresztyéni rejtélyekkel töm tele bennünket („bei ihm d. Drama auf die christliche Sättigung herausläuft“). Míg Calderonnál a csodák rendes dolgok, drámai komoly tényezők, egészen a középkor színezetével bírnak s annak szellemében szentek és a hatást főképp ilyen csodák idézik elő: Sh.-nél a néptől vétettek, nem egészen keresztyének, inkább világias eredetűek. Így Hamletben, Caesarban, Macbethben a feljáró lélek, boszorkányok. S még inkább a tündérek s tündéri alakulások, változások stb.

Még csak VIII. Henrikről szólunk. Nem restell erről 34 nagy lapon (164—198) beszélni, összehordván minden oda közlő-távolról és épen nem is tartozót. A dolog summája ez. E színmű némely helye, kivált pedig az V. felv. 5. jelenete kiválóan prot. érzelmet fejez ki; ily érdekből kíván benne Cranmer érsek szerencsét a királynak a csecsemő s most megkeresztelt Erzsébethez s trón-utódaihoz, ki „helyre állítja országában az igaz hitet“ és nagy dolgokat jövendől I. Jakabnak és utódainak, kinek idejében (1613.) adatott először stb. A ki ezt írta, lehefetlen, hogy r. kath. érzésű volt legyen. Most már az a szerencséje Sh. térítőjének, hogy a kritikusok közül még némelyek azt vallják, hogy ez a mű csak úgy Sh.-é, mint a többi, csak hogy öregebb korában, vagy mivel öreg sohasem volt, pályája végén s némi unatkozottsággal, hanyagsággal van írva, — mások nem megvetendő érvekkel azt bizonyítják, hogy ez az V. felvonás nem Sh. munkája, hanem egy dráma-író kortársáé Fletcheré, — legújabbak és leghitelesebbek pedig azt tartják, hogy Sh.-nek része van e darabnak, egyen kívül, mindenik felvonásában, mindenikben írt egy-két jelenetet, de a nagy rész másé, így az V. f. 5-dik jelenete is. Ez nagy nyereség Raichnak. De vajjon olyan nagy-é? Kitűnő tudósok vannak, kik azt a különböző eredetet tekintetbe sem veszik és ezt a művet ép oly igazán és egészben Sh. tulajdonának nézik, mint a többit. Így többet nem említvén: Gervinus és Delius, kiknek nagy a tekintélyök Angliában úgy, mint Németországban. De ha nagy része nem övé volna is, képzelhető-e, hogy oly valamiben részessé, oly munkában dolgozótársá s szegődjék a költő, minek főelveivel, mint r. kath. térítő irányú költő (l. f.) egyet nem érhet, — elve ellen valókat engedhet-e az övéi közé vegyített. E mellett a 34 lapon sok minden van: VIII. Henrik „az aljas buja vad ember“ ellen s aztán lapokon által minden összeszedve, összehordva Erzsébet ellen. Ismerjük amannak bűneit s emennek gyarlóságait, vagy akár vétkeit. De a mellett, hogy, mint Kreyszig megjegyzi, Sh. kissé angolosan reális adatokból ítélte meg hőseit s például Erzsébet nagy alakja mellett az árnyéket tekintetbe nem vette, — e mellett még azt is mondhatnók, hogy ama buja vad-ságról inkább, de eme gyanús szüziességről jobb nem sokat beszélni. Ilyekkel többször találkozunk intra muros, mint extra.

De legyen elég. A szerző nem sajnálta munkáját, melylyel becsületet nem igen vallott. Felkeresett, felhasznált minden munkát, a mi feladatához való volt, kivált egyháza tudományát, teológiáját, morálját, törvényeit, casuistikáját stb.

Mit ért vele? Shakespeare irányát meg nem változtathatja: az hat úgy, mint kétszáz év óta, sőt évről-évre erősebben. Nagy tisztelettel emlegetik, tanulják, társalkodnak vele honosai, kiknek minden azóta élt költőjök annak tanítványa, — egyik nyelvé, másik eszméit örökölvén tőle. Meghódította a németeket, kik csaknem övéknek tartják. Tanítója volt Göthének s a legjelesebb németeknek. Tetszett a francziáknak is és az olaszok drámai irodalmának feléledésére Alfieri által többit tett, mint akármely más hatás vagy példa. S a mit tett vagy hatott, az által tette, hogy nem volt felekezeties, mindenünnen eltanulta, a mi magasztos és mindazt s mindig azt fejezte ki, a mi legáltalánosabban, legemberiesebben érdekel, kifejezte a lángelme szabadságával, a képzelődés hatalmával.

Vallás tekintetében elfogadható a mit róla Stapfer (Shakespeare et l' Antiquité II. 184 l.) mond. „Sh. több volt, mint protestáns; oly szabadságokat vett magának, melyeket azok rosszaltak volna. Ezekből oly messze volt, mint a pápától. Az ő távolságából (v. állásáról) nézve elborzadni a pápa meg Luther vagy Calvin kicsinységén. De azért nem vallástalan; csak hogy a művészet a maga szép és nemes humanitásában, minden kivüle eső ezéltől független voltában, testi ereje, egészsége teljességében egy kissé mindig pogány (u. o. 188). Ehhez legújabbban Masséy (Sh.-s Sonnets etc.) ezt teszi: „A theológiától egy világ választotta el. Az életről s halálról való bölcsészete, sőt etikája sem inkább keresztyén, mint Sophoklésé vagy Göthéé“. Így vélekednek magok is.

Ha mégis adatnak ki ily iratok, mi a hasznok? A történelem és történelmi érzés szándékos meghamisítása, a történelmi érzésnek és tudatnak a műveltebb közönségben való egyenletesebb kifejlésének megakadályozása, valami felekezeti elfogultság, vakság elterjesztése, sok igazán jóakarátú s jó irányú régibb történetíró daczára is. S ez a hamisított történelmi tudat s a hiányzó helyes történelmi közérzés legnagyobb csapása közéletünknek. Azért van annyi nemzetiségi s tarsadalmi elfogultság, annyi makacosság a pártéletben. S ezt érdekek tartják fenn, melyekről szólni nem ide való, oly érdekek, melyeket felfedezni, kimutogatni a szabadsajtó szabad embe-reinek tiszte.

A fordító együtt a könyvnyomtatóval sokat rontottak a munkán, sokat elvettek a zugiromány hatásából. A fordító állítja, hogy „régóta foly a jogigény a fölött, hogy melyik valláshoz tartozott...“. Az angol idézetekkel rakva levő könyvet úgy bocsátja közre, hogy benne Makaulay lf., Macbeth lf., Wolseley Wolsey helyett, Wieseman: Wiseman h., Sivaey: Sidney h., Affestionable: Affection. h., Euphne: Euphnes h., Fromage ao age (79 l.) from age to age h., pucelli Jean (így) a Pucelle Jeanne h., Yorky herczeg, All si true bizonyosan kiigazítva All is true h. (állandón így) és sok más efféle egymást érik s több ilyen.

Jó része van benne a nyomtatónak, de a pucelli Jean, ez a legfőbb dísz, a szerzőnek marad.

Imre Sándor.

Előfizetési felhívás Ifjúkorom Emlékei című költeménykötetre. Édes nekem a mult, drágák emlékei. Mind-megannyi vágy, remény, epekedés. Egy különálló kis világ, hol az olykor-olykor előtörő könyveken mindig átszűrődik az öröm, a mosoly égi derűje. Ám a mi nekem édes, nem ksz-e

a közönségnek keserű? A virágból mézet is, mérget is lehet szívni . . . Mégis menj te röpke levél a szálló szellő szárnyain! Vidd el a hírt, hogy egy melegen érző szív akar megnyilatkozni! Lesznek talán olyanok, kiknél e szívnek egy vágy — és reményteli ifjúkorra emlékeztető dobbanásai visszhangra találnak. A 9—10 nyomtatott ívből álló s csinosan kiállított kötet ára 1 frt. Megjelenési ideje Pünköszt ünnepe. Az előfizetési pénzeket és íveket kérem hozzám április 30-ig beküldeni. Gyűjtők 10 előfizető után egy tiszteletpéldányt kapnak. Hazafias üdvözlettel maradok Karczag, 1890. február 10. S. Szabó József. — Lapunk kitűnő tollú munkatársának e megjelenendő művét ajánljuk a szépirodalom barátainak jóakarató figyelmébe, pártfogásába.

Különfélék.

Mai számunk jó részét azon javaslati munkálat foglalja el, melyet a debreczeni főiskola közös tanárkari gyűlésének megbízásából egy bizottság a főiskolai igazgató-tanács szervezése ügyében nyújtott be ugyanesak a közös tanárkari gyűléshez. E szép munkálatot Dr. Bacsoni Lajos jogtanár barátunk készítette, szemmel tartván abban a testvér-főiskolák igazgató-tanácsai szervezetének tanulmányozása és kellő alkalmazása mellett mindenekelőtt a mi saját, történelmileg fejlett viszonyainkat is. Nincs kétségünk benne, hogy a közügynek szolgálunk, ha a fontos munkálatot az érdekeltek általi szükséges tanulmányozhatóság céljából nyilvánosság elé adjuk, s így lehetővé tesszük annak a maga idejében való alapos tárgyalhatását.

Nyilvános olvasó-terem a debreczeni főiskolában. Régi törekvés, hogy a debreczeni református kollégium nagy könyvtára nyilvános olvasó-teremmel kapcsolatban a tanulmányozni szerető városi közönség használatára is közjóra világoljon. Örömmel hozom köztudomásra, hogy a folyó tanév kezdetén, 1890. február 15. óta az egész újlag felszerelt nyilvános olvasó-terem, a homloképület első emeletén, hetenként háromszor, u. m. hétfőn, szerdán és szombaton délután 2—7 óráig nemcsak a tanuló részére van nyitva, hanem a művelt és érdeklődő közönség is tanulmányozásra ott szívesen fogadtatik. Az ünnepélyes és hivatalos megnyitást el kellett halasztani a közelebbi egyházkerületi közgyűlés utánra, a honnan várja a tanárkar újabb javaslatának megoldását az olvasó-terem szükséges szolgálat rendszeresítése felől, mely lehetővé teendőt is, hogy a nyilvános olvashatóság több napra is kiterjeszthessék; de meg akkorára a könyvzejműsorozat (katalogus) is remélhetőleg kinyomattatik. A felsőbb tanuló rész már is szépen kezdi látogatni a termet, egy-egy délután 30-an is használják azt, mi erős bizonyíték, hogy közszükség követelménye. A főiskolai gazdasági tanács és az egyházkerület áldozata, buzgósa hiven támogatta a tanárkart eddigi szép törekvésében, — vajha tovább is meghallgattatnék kérelme! s a még kívánatos nem nagy áldozattételt megszavazhatná a kerületi köz-

gyűlés a nemes város és tudománykedvelő közönsége hathatós közreműködésének reményében. Debreczent az alföld és tiszta magyarság fővárosává emelni egy ily nyilvános olvasó-terem is méltán hivatva van, lévén az egy új műveltségi tényező értelmi tekintetben. A hivatalos nyilvános megnyitás — mely kedvező esetben 4 hónap múlva bekövetkezhetik — úgy Debreczen város, mint a református kollégium történetének messze századokra sugárzó fényes lapját fogja képezni. Debreczenben, 1890. február 18. Balogh Ferencz, a kollégium ez évi igazgató tanára.

Egyházmegyei közgyűlés. A debreczeni ev. reform. egyházmegye f. évi tavaszi közgyűlését márcziushó 13-án Debreczenben fogja megtartani, melyet meg fog előzni márcz. 12-én délelőtt az egyházmegyei tanügyi bizottsági gyűlés, délután pedig a szokásos előértekezlet, melyen a közgyűlés legfontosabb tárgyai fognak előzetes megbeszélés alá vétetni. Semmi kétség benne, hogy e tárgyak közt elő fog fordulni a debreczeni lelkészválasztás is, melynek megerősítését a szabálytalan eljárás miatt az esperes felfüggesztette!

Károli Gáspár emléke. Ujabban Gönczy István kemecsei segédlelkész úr ezen egyházban eszközölt gyűjtése eredményeként 5 frt 38 kr, Major Gyula pelbárthidai lelkész úr pedig 3 frtot küldöttek be hozzám. Ezen utóbbi összeghez hozzájárultak Rigó Ferencz nyüvedi földbirtokos, Dr. Vári Szabó Béla urak és a beküldő 1—1 frttal. E pénzeket egyenlően osztván meg a két cél alapjai között, a síremlékre gyűlt eddig nálunk 248 frt 99 kr, a szellemi emlékre 270 frt 86 kr, együtt 519 frt 85 kr, mely összeg takarékpénztárban kamatozik. Debreczen, 1890. február 20. Csiky Lajos.

Hód-Mező-Vásárhely. E nagy egyházközségünk 1890. évre megállapított költségelőirányzata következő: Bevételek: a) az egyháznál 44,916 frt 42 kr; b) a népiskoláknál 14,040 frt 45 kr; c) a főgymnasiumnál 15,614 frt 45 kr, összesen: 74,571 frt 32 kr. Kiadások: a) az egyházra 20,522 frt 52 kr; b) a népiskolákra 27,179 frt 10 kr; c) a főgymnasiumra 19,869 frt 70 kr, összesen: 67,571 frt 32 kr. Pénztári maradvány 7000 frt, mely összeg fenbonylik a következő év első negyedi díjak fizetésére.

A magyarországi tanítók Eötvös-alapja. Ez alap vagyoni állása következő. Bevett a pénztárnoka 1889. jan. 25-től 1890. jan. 25-ig különböző forrásokból 7849 frt 50 krt s kiadott 1889-ben 4638 frt 05 krt, az egy évi tiszta jövedelem tehát 3211 frt 45 kr. Pénzintézetek adományoztak neki ez évben 269 frt 50 krt; tanító-egyesületek, tagjaik után járó tagsági illetékül 63 frt 30 krt, perselyekből gyűlt 48 frt 45 kr; az alap javára jövedelmező könyvek után befolyt 26 frt 10 kr. Az intézet alapítása, 1877 óta tőkésített részére 1889-ig összesen 8767 frt 37 kr, s mai összes tőkésített vagyona 37,450 frt 70 kr.

Beküldetett. A szentföld madártávlátban. Kiadja a Franklin-társulat Budapesten. Ára 20 kr. E kép északi és déli Palesztinát ábrázolja Feniczával és Filiszteával. Érdekes kép, melyet ajánlunk a szentfölddel részletesen megismerkedni akarók figyelmébe.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**